

KRUISVAARDERS

EMIEL FLEERACKERS

(Turnhout 17.4.1877 – Antwerpen 1.7.1948)

Lekker. Sappig. Boeiend. Met die adjectieven werden de geschriften van Emiel Fleerackers meestal getypeerd. Ook de woorden volks, eenvoudig en grappig keerden vaak terug. Vandaag echter zou zijn werk naïef, braaf en oppervlakkig worden genoemd. Het ademt de nostalgische sfeer uit van een doorzichtige halve bol waarin het begint te sneeuwen zodra ermee wordt geschud. Elk verhaaltje was zoals het stilleven in die bollen: een onschuldig tafereeltje, dat inmiddels definitief is ondergesneeuwd.

In een interview in *De Week* (18.7.1937) zei de pater eens over zijn schrijverschap: 'Wat ik schrijf, schreef ik zoals op 't mijn loopke land groeide, zonder op mijn temperament te letten of... mijn temperatuur te nemen.'

Om bij zijn eigen beeldspraak te blijven: Fleerackers schreef eigenlijk zoals hij tuinierde. Hij schoffelde wat onkruid, gaf de kiemplantjes op tijd en stond wat water en ongetwijfeld maakte hij meermaals per dag een praatje met zijn kroppen sla en zijn doperwtjes. Dat leverde weliswaar sappige en lekkere groenten op, maar eenmaal verorberd, bleef er niets meer van over.

Zoals zijn verhalen was hij zelf ook, vertelde ene Pol Heyns in *De Vlaamse Linie* (22.10.1948): 'Hij was ook altijd zo'n jolige speel- en spotvogel geweest en hij had, dat voelde hij parmantig en dat bewees hij op papier, van jongs af aan een gevoelig, zingend hart.'

Een klasgenoot herinnerde zich Fleerackers als knaap. In *De Week* van 18 juli 1937 schreef hij: 'Klein was hij, maar stevig gebouwd, vlug als een rat, glad van tong en de eerlijkste, trouwste kameraad van allen.'

Milleke Flear werd de jongen toen – omstreeks 1887 – genoemd. Tien jaar eerder was hij geboren in Turnhout. Hij groeide op in de Herentalstraat, zat in de lagere school bij meester Jacobs, waar hij 'een van de vlugge geesten' was en deed zijn middelbare studies aan het jezuïetencollege in zijn geboortestad. 'Een spontane natuur,' wist zijn klasgenoot nog. 'Als de Flear loskwam, was het als een veer die sprong.'

Na zijn humaniora volgde hij een jaar Klein Seminarie in Mechelen en trad toen in bij de jezuïeten. Zijn noviciaat deed hij in Aarlen, daarna studeerde hij klassieke studiën te Drongen en filosofie te Leuven. In die periode schreef hij vooral verzen, waarvan er enkele in *De*

Kempenaar werden gepubliceerd door uitgever Splichal, die zo het jonge talent aanmoedigde.

Eenmaal afgestudeerd begon Flerackers zijn onderwijsloopbaan als surveillant en leraar Nederlands aan de poësis in Aalst (1904–1908). Hij was er een collega van Hugo Verriest, die ook veel in hem zag, getuige een verslag van een oud-leerling in *Morgenpost* van 17 april 1937: 'Welk een stralende herinnering blijft die liederavond van 1908 in het Aalstersch College, toen Hugo Verriest, met zijn zwarten wintersjerp en rozig gelaat, een causerie over het Vlaamsche lied kwam houden, en o.a. een aantal tintelende liederperels van pater Flerackers, gevat in het gouden schrijn van Jaak Opsomer's muziek, ons met hun pure frisheid betooverden. Verriest, zinspelend op den naam van den dichter, heette hem toen: "Fleurackers", – een fleurenden akker van Vlaamsche schoonheid.'

Op dat ogenblik had de jonge geestelijke al opmerkelijke gedichten gepubliceerd in *Jong-Dietschland*, waarvan de toon allerm minst sappig was. Het waren krachtige, ernstige, beeldrijke verzen, die tonen dat Flerackers veel meer in zijn mars had dan zijn latere werken laten vermoeden. In 'De Zee' dichtte hij:

*Ten tijde dat de vale bloemen sterven,
de zomer dood is en de zomergloor,
dat rusteloos de najaarswolken zwerven,
de woestenijen van den hemel door,
en dat het hart der menschen wel zou weenen,
doordien het voelt den grooten heimwee-nood:
de Zon gestorven en haar schoonheid henen,
waarbij de Zomer en de bloemen dood...*

*Toen stond ik op de duinen uit te staren,
te staren over 't wijde waterveld –
en 'k zag de zee, hoe zij de grauwe haren
van hare baren haspelde, en 't geweld,
waar zij haar natte spatting en haar schuimsel
meê op de duinen en de dammen stiet,
en als een vaan haar slui'rend witblauw pluimsel
op hals en schoudren flappren liet.*

Na zijn jaren in Aalst keerde Flerackers terug naar Turnhout waar hij twee jaar lang les gaf aan zijn vroegere school. In die periode schreef hij zijn bekendste dichtwerk *Reyneke Vos in*

de Kempen (1910), een berijmd dierenepos, licht moraliserend, licht belerend en door zijn gezapige verteltoon veel meer een late dan een vroege Flerackers. In de eerste verzen bezong hij onder meer Turnhout:

*Hooger-op ligt Turnichalt,
oud en vrij en nooit omwald,
waar ze, krek als die van Brugge,
meenen bij een zwermke muggen
of als 't simpel maantje gloeit,
dat er brand is mee gemoeid;
waar een mensch zit op den toren,
die een teuterke laat hooren,
dat u tij en telkens wekt
met den wensch : in ééne trek
gansch den nacht goed door te slapen.*

Van 1910 tot 1914 studeerde Emiel Flerackers theologie in Dublin. Opnieuw schreef hij verzen, met krachtige halen en veel diepgang, zoals een boer die zware leemgrond moet ploegen.

*Vorst Arbeid, volkenbouwer, kom!
en maak dit land uw eigendom!...
Waar Gij ons lijf en lichaam krom
op de akkers houdt gebogen, –
ge maakt ons handen rijk en blij,
ge teelt ons harten vrank en vrij
en gij verheugt Gods ogen!*

Uit: 'Arbeid en gebed'

Ook de Eerste Wereldoorlog inspireerde hem tot gevoelige gedichten, met titels als 'Mobilisatie' en 'De Britsche vloot'.

Maar al dat serieuze gedoe moet hem tenslotte te veel zijn geweest. Flerackers was geen ploeger, geen trekpaard. Hij was, zoals eerder gezegd, een wieder, een schoffelaar. En toen hem gevraagd werd om voor *De Bode van het Heilig Hart* maandelijks een volks verhaaltje te schrijven met een opvoedkundige weerklank legde hij de lier opzij en begon hij aan het oeuvre

BRIEVEN

VAN

**NONKEL
PASTOOR**
DOOR E. FLEERACKERS, S.J.

waarmee hij zich op termijn de vergetelheid in schreef, maar op het moment zelf veel sympathie en vooral veel lezers won.

'Na korten tijd maakte hij den Bode zo populair, dat de steeds talrijkere lezers, maand na maand, uitkeken naar het nieuwe nummer, naar de nieuwe verrassing van den nooit ontgoochelenden verteller. En, op zeldzame uitzonderingen na, werd het steeds een collectieve verrukking waarbij gezin of kring zich dagen kon verlustigen,' schreef pater Janssen in een overzicht van leven en werk van Emiel Fleerackers. Een van die verrassingen begon zo:

Pastor Goedelterre was de gelukkigste mens van de wereld. Zijn parochie stond te Mechelen aangetekend met een dubbel rood kruisje, en heel de Kempen door, was er geen enkel meid zo zedig en werkzaam, zo trouw en godvruchtig als zijn Doka.

Tussen groene doornhagen lag de pastorij als een witte blok te schitteren; achteraan, voerde een lange tuin moes en vrucht; en in den tuin, stond een afgetralied, wijd konijnenhok. Twintig witte konijntjes met rode oogjes.

'Pastor Goedelterre' werd opgenomen in *Kijkkast*, de eerste bundeling van de vertelsels die Emiel Fleerackers voor *De Bode* schreef. Was dit dezelfde schrijver als die van de geciteerde verzen? Inderdaad, dit was de ware Fleerackers: meer kapoen dan schavuit, meer schaaap dan wolf, meer clown dan acrobaat. En de clown krijgt in een circus nu eenmaal het meeste applaus en daar hield Fleerackers van. In een interview, toen hij zeventig werd, zei hij: 'Ik schreef eerst verzen, maar wie, buiten een kleinen kring van letterkundigen, stelt daar belang in?' (In: *De Zondagsvriend*, 24.4.1947)

En dus schreef hij verhaal na verhaal na verhaal in *De Bode* en met de regelmaat van de klok werden ze gebundeld: *Opinies van Proke Plebs*, *Proke vertelt*, *Uit de ouwe speeldoos*, *Brieven van Nonkel Pastoor*, *Baveloo-Boetjes*. Uit deze laatste een fragment, waarin pastoor Baveloo op bezoek gaat bij schoenlapper Boetjes:

'Dag Mr. Pastoor'

'Zijn mijn schoenen gelapt, Boetjes?'

'Om het rechtuit te zeggen, Mr Pastoor... wel, 't is geen twee minuten geleden, 'k was juist op u aan 't denken... Inderdaad.'

'Wel,' zei Baveloo, 'dat 's telepathie... Zijn mijn schoenen gelapt, Boetjes?'

'k Zei het nog tegen ons moeder... nie'waar, moeder?... Ik zei zoo: ik weet niet, zei ik zoo, maar

< Omslag van Brieven van Nonkel Pastoor (1935).

we zullen Mr Pastoor hebben vandaag... Hoe noemt ge dat, Mr Pastoor?... Tele... wat?’

‘Boetjes,’ zei Mr Baveloo goedig-weg, en zat neer op een stoel, dien moeder had bijgeschoven. ‘Boetjes, laten we maar van wat anders praten... Wat hoorde ik daar van louter heilloosheden en rampzalige mensen?’

‘Dat’s mijn rol, Mr Pastoor, dat’s mijn rol... Ge weet wel, nie’waar, dat de “Ware Broedermin” met Vastenavond een stukje speelt...’

‘Ha, ja.’

‘’t Is een drama, Mr Pastoor, en heel aandoenlijk. En ik speel de hoofdrol...’

‘Hoe heet het, Boetjes?’

‘Het geheim van den schamelen schoenlapper. Dat wil treffen, nie’waar, dat ik nu juist de hoofdrol speel...’

‘De wereld van Flerackers: het zijn dronkaards, zwervers, dorpsphilosophen, kinderen (...) oude jongedochters, pastoorsmeiden, afgedankte soldaten, democratische barons, ouderwetse onderwijzers (...) schoenmakers en kosters; het zijn klokken, duivels, torens...’ vatte pater Janssen samen.

De boeken beleefden herdruk na herdruk. *Kijkkast* verkocht meer dan 18.000 exemplaren, *Proke Plebs* meer dan 12.000, en alles samen gingen er meer dan 50.000 stuks van Flerackers’ boeken over de toonbank. Tot de bekendste verhalen behoren: ‘Het klokske van Zevendonk’, ‘De schim van meester Lauwereys’ en ‘Het ezelsbruggetje’.

Flerackers bediende de katholieke gemeenschap, zo werd er gezegd. Zijn boeken waren volkslectuur, zaten vol luchtige dialogen, hadden een licht-moralistische inslag – steeds werd de bedrieger bedrogen – en het hoofdpersonage, dat vaak een wat naïeve of bazige pastoor met een goed hart was, had zo model kunnen staan voor kapelaan Erik Odekerke uit de populaire televisieserie *Dagboek van een herdershond*, die in de jaren zeventig menige Vlaming en Nederlander aan de buis gekluisterd hield.

In zijn geboortestad, waar hij van 1919 tot 1929 opnieuw les gaf aan het college, kreeg Flerackers de bijnaam ‘De Turnhoutsche Uilenspiegel’, en in 1937, toen hij zestig werd, kreeg hij een groot huldefeest. Op dat moment was hij al geruime tijd overgeplaatst naar Antwerpen, waar hij vanwege een wankele gezondheid minder les hoefde te geven.

‘Hij heeft met zijn talent en zijn werkuren, in dienst van het volk, gewoekerd,’ schreef een oud-leerling.

‘De meest intensieve periode van zijn produktie ligt tussen 1908 en 1927, het voorlaatste jaar van zijn tweede leraarsfaze in zijn geboortestad,’ stond in *Gazet van Antwerpen* (9.9.1958). ‘Van toen af wordt een geleidelijke uitputting waarneembaar na de bijwijlen verrassende

oorspronkelijkheid der daaraan voorafgaande twee decennia.’

Flerackers sukkelde voort, schreef af en toe nog wat, maar publiceerde weinig. Hij werd in 1947 zeventig en toen ging het mis. Hij kon het gelukkig nog zelf navertellen: ‘Een paar dagen geleden uit een auto geslingerd. Ik moest ook op mijn jaren nog in zoo’n ding kruipen... De deur was niet goed gesloten. Een scherpe hoek... en ik lag twee, drie meter verder de straat op. Niets gebroken, gelukkig! Maar stijf!’ (*De Zondagsvriend*, 24.4.1947)

Een jaar later, op 1 juli 1948, verruilde pater Flerackers het tijdelijke voor het eeuwige. ‘De huisbode die hem te 7 uur moest wekken, vond hem dood naast zijn bed,’ stond twee dagen later in *Gazet van Antwerpen*. ‘’s Nachts – men veronderstelt rond halftwaalf – werd hij plots getroffen door een hartaderbreuk.’

De journalist besloot: ‘Velen zullen nu met weemoed de man gedenken die terzelfder tijd was: een voorbeeldig priester, een beminnelijk mens, een bezielend leraar en een verdienstelijk schrijver.’

Emiel Flerackers werd begraven op de gemeenschappelijke begraafplaats der paters jezuïeten op het kerkhof van Wilrijk. Vanaf 1950 begon de Bibliotheek van de Bode van het Heilig Hart zijn *Verzameld Werk* in negen delen uit te geven. Het eerste deel bevatte zijn poëzie. ‘Is Flerackers niet zo’n bekoorlijk prozaschrijver geworden, omdat hij, eerst en tegelijkertijd, veel verzen schreef?’ stond er in de aankondiging te lezen.